

EGYENLŐSÉG

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Zsidó felekezeti és társadalmi hetilap.
 Budapest, V. Váczi körút 23
 hova minden küldemény intézendő.

SZERKESZTI:

SZABOLCSI MIKSA.

Előfizetési feltételek:

Egész évre házhoz küldve. . . 8 frt —
 Félévre . . . . . 4 » —
 Negyedévre . . . . . 2 » —
 Egyes szám ára 16 kr.

MEGJELENIK MINDEN PÉNTEKEN.

Tartalom:

A vezéreszme. Irta: Mezei Ernő. — Szelid megjegyzések. Szabolcsi Miksától — A zsidók és az uzsora. — Miért nem Palesztinába? (A berlini konferenciáról.) — Arnsteiner ur háztüznézőben. Komper Lipót beszélye — Hazai hírek — Külföldi hírek. — Hirdetések.

Naptár:

Vasárnap (1891. november 28) **5652 Marchesvan** hó (30 napos) 28-ika. Hétfő 29-ike. Kedd 30-ika. **Ros-Chódes** első napja.

Szerda **Kiszlev** hó 1-je. Ros-Chódes második napja. Csütörtök 2-ika. Péntek 3-ika. Szombat 4-ike. Hetiszidra: **Tóldosz** — Haftorah: Malachi 1. fejezete.

A vezéreszme.

Fölfakadtak régi sebeink!

Dr. Hirschler Ignác halála a magyar zsidóság történelmének legszebb, de egyszersmind legeredménytelenebb mozzanatát idézte fel a kortársak halványuló emlékezetében. Az emancipáció hajnalán mennyi gazdag remény élt a zsidó szivekben, melyek mind hirtelen keserves csalódásokká változtak! Mily nemes lendület feszítette azoknak lelkeit, kik a zsidóság jogaiért és érdekeiért való küzdelemben első sorban állottak, és erre a lendületre mily tökéletes elernyedésnek kellett következnie! Közvetlenül maguk előtt látták a dicső országot, melybe népöket kellett bevezetniök, de múltak az idők, és az ország mint délibábos látomány tovább, tovább elérhetlen messzeségben tűnt el előlük. Nem népök ellenségei állották el utjokat, de arról kellett meggyőződniek, hogy népök a haladást nem bírja és vezetést elfogadni nem akar. Dr. Hirschler Ignác, ki a zsidóság önálló felekezeti szervezését már egy negyedszázad előtt oly erővel és bátorsággal indította meg, csak azt a tudatot vitte sirjába, hogy nagy törekvésének gyümölcseit az idő sem érlette meg. Az első sikertelenség után a visszaesés mind mélyebbé vált, és a fatalizmus gyászos

hatása alatt az élő nemzedék lelkéből majd hogy ki nem vezett már az eszme is, melynek fénye nélkül nem támadhat zsidó önértzet és nem emelkedhetünk soha felekezeti megbecsülésre.

Valljuk meg, a magyar zsidóság nagyon rosszul állotta meg a próbát, mely elé a polgári egyenjogúsítás megváltó ténye helyezte.

Ha most visszatekintünk arra a mozgalomra, mely az emancipáció után a felekezeti kongresszust létrehozta, szinte megfoghatlannak tűnik föl az a nagy optimizmus, mely a felekezeti autonomia híveit áthatotta. Ők azt hitték, hogy a börtön levegőjéhez szokott rab abban a pillanatban, mikor kezéről lehull a nehéz bilincs, rögtön a szabad polgár biztos öntudatával és tájékozott cselekvésével fog az életbe lépni. Azt hitték, a felekezeti szervezkedést, melyet ők óhajtották, a kormány által kibocsájtott statutum utján, baj, vizsály, ellenállás nélkül lehet megvalósítani. Mindenütt, hol a felekezeti szervezkedést közvetlenül a jogegyenlőség proklamálása után hajtották végre, a zsidó autonomia keretét a zsidóság kiválóbb férfainak meghallgatásával a kormány, vagy a törvényhozás gyámkodó közbelépése teremtette meg. Ilyenről azonban nálunk az autonomisztikus mozgalom első vezetői hallani sem akartak. Ideális lelkesedé-

sök hevében és korlátlanul bizakodva a szabadság megváltó erejében, az autonom szervezet megteremtésére felekezeti kongresszust hívtak egybe az általános szavazatjog alapján. Mióta a külön zsidóállam megszűnt, talán nem letezett még sehol zsidó felekezeti képviselő, mely egy egész ország zsidóságának felekezeti önrendelkezését oly imponáló módon fejezhette volna ki, mint ez a kongresszus.

És az eredmény? Hogy a felekezet egységét és az ősi vallási összetartozást megtagadják olyanok, kik a »hithű zsidóság« privilegiumát igénylik, és jóformán nem is tudjuk, hányféle zsidó vallást kell megkülönböztetnünk az országban. Hogy nincs ugyan kormányilag dekretált autonom szervezetünk, de éppen a felekezeti pártok folytonos provokációi folytán minden szolgabíró és minden polgármester önkényüleg garázdálkodik a hitközségi élet legbensőbb természetü viszonyaiban. Hogy védtelenek maradtunk az antiszemitizmus sok mérges támadása ellenében és még most is hathatós fegyvert szolgáltatunk neki azzal az igaz váddal, hogy sem oly országos szervezetet, sem oly felekezeti intézményeket nem akarunk alkotni, melyek felekezetünket az állami erő és nemzeti kultúra becses tényezőjévé emelhetnék. Nincsenek autonom testületeink, nincsenek magasabb rendű tanodáink, alig van már hitközségünk is.

Most már kimondhatjuk, hogy az autonomia eszméjének első szóvivői félreismerték annak a nemzedéknek szellemét, mely az emancipációnak első hatásai alatt állott. Nem látták, hogy a felekezeti szervezkedés feladata nálunk még bonyolultabb mint másutt. Számárányban is fölülte állunk a nyugati államok zsidóságnak, még tömegesen fordulnak elő oly elemek, melyek járatosak lehetnek a rabbinikus tudományok tömkelegében, de látkörük soha sem terjedt semmiben a »kile« szűk határain túl, fogalommal sem bírnak a leglényegesebből, a zsidóság rendkívüli missziójáról az emberiség történelmében, a századok nagy és változatlan tanúságairól és legkevésbé értik a szabadságot, melyhez felekezetünk örök küzdelmeinek árán eljutottunk. Csak ilyenektől telhetett ki, hogy első lépéssel a felekezeti

önrendelkezés terén rögtön széttagozták a felekezeti összetartozásnak kötelékeit.

Dr. Hirschler Ignácznak és kortársainak tévedése helyrehozhatatlannak látszanék, ha nem volna világos, hogy ők csak megelőzték nemzedéküket. Az 1868-iki kongresszus óta a visszaesés és hanyatlás felekezeti életünk terén folytonos volt, ám ki merne kételkedni, hogy azért folyton előre haladtunk és óráról órára közeledünk az időponthoz, mikor az általános felekezeti érdek helyes megoldása mulhatlanul be fog következni. Nem kell hozzá semmi más, mint-hogy az a nemzedék következzen sorra, mely felekezetünk rendeltetését a történelemben és viszonyait a nemzeti élethez már a szabadság napfényénél ítéli meg. Akkor győzedelmeskednie kell annak a büszke, szabad, ujitó eszmének, mely a felekezeti autonomia megteremtésében dr. Hirschlert és társait vezérelte. Ugyanaz a csillag, mely legelőbb gyuladt ki, mielőtt az éj bekövetkezett és elenyészett a sötétség árnyai között, teljes fényében fog újra ragyogni, mikor már a hajnal világa terül szét az égbolton. Ez a küldetés fénye.

Mezei Ernő.

Szelid megjegyzések.

Hogy e lapok 46-ik számában rája bizonyítottuk orthodox atyánkfiai nagy részére, miszreint a rendes iskoláztatásától fázva fázik, és hogy gyűlölete különösen a zsidó népiskola ellen irányul; hogy az ez évi miniszteri jelentés adatai nyomán kikutattuk, miszerint a 24.762 iskolát nem látogató zsidó tanköteles gyermek közül 14.457 *kilencz* oly megyére esik, melynek zsidó lakossága Reich Ignácot vallja, míg a többi *ötvenhat* törvényhatóság területén lakó zsidóság 10.305 ilyen gyermeket szolgáltat; hogy rája olvastuk végre, miszerint abban a *kilencz* megyében, hol az egész magyar zsidóságnak teljes egy *ötöde* lakik, mindössze *tíz* zsidó felekezeti iskola működik, míg a többi négy *ötöde ötszázötvenöt* ilyen iskolát tart fenn; hogy mindezt kérlelhetlen, csürést-csavarást nem tűrő statisztikai tabellák segítségével megállapítottuk: sokan az érdekelt urak közül kissé megharagudtak. Sokan, de — fájdalom! — nem mind. Az érdekelt, ki az ilyen szemrehányásokért megharagszik, végtelenül magasabban áll annál, ki ilyen dolgokkal még *dicsékszik*, már pedig a Reich Ignác-féle Sulchan Aruch hamisítatlan hívei a rendes iskoláztatás megakadályozását dicső teltnek né ik és egyenesen megváltóként

ünnepelik azt, kinek a zsidó népiskola felállításának fenyegető veszedelmét sikerült elhárítania.

Minél többen haragusznak hát, minél többen szidnak leleplezésünkért, annál nagyobb a mi megelégedésünk, mert annál több bizonyítékát látjuk a javulásnak és a haladásnak és annál nagyobb a reményünk, hogy az iskola mihamarabb hódítani fog oly vidékeken is, hol eddig lábát meg nem vethette.

A nagy örömet és megelégedésért, melyet a haragvó és káromkodó urak ennél fogva nekünk szereznek, illik, hogy hálások is legyünk, s ezért nagy készséggel szolgálunk tanácsal azon kérdéseikre, hogy *ők niből is alapítsanak iskolákat?*

Egy krajczárral se áldozzanak többet iskolai czélokra, mint amennyit most áldoznak; csak *más irányban* áldozzanak és lesznek iskoláik. Eddig ugyanis *iskolai czélokra* úgy áldoztak, hogy elkövettek mindent, hogy iskola *ne legyen*: alkalmazzák ugyanezeket az összegeket az ellenkező czélokra és lesznek iskoláik, tanítóik, még a szegény gyermekek felruházására is jut.

A miveltebb községek zsidói tán meg sem értnek, de azért nem kevésbé igaz, hogy — sajnos — igen, igen nagy még a községek száma, hol évenként tekintélyes összegeket fordítanak arra, hogy elhárítsák a »gonosz végzet«-et (gezéro), mely a rendes iskoláztatás, vagy rendes iskola felállításának szigorú követelése alakjában a községre tör. A »hatalmasak« és »nagyok« rendszeren »meg is óvják« községüket a »szörnyű veszedelemtől« és a miniszteri kimutatásban megint csak olvashatjuk, hogy: Máramaros megyében 7627 tanköteles zsidó gyermek közül 1980 járt tényleg iskolába, zsidó iskola egyetlenegy sem áll fenn és így tovább, mint ezt lapunk 46. számában elég világosan kimutattuk.

Ha egy ilyen községre valami uton-módon — mert van ám olyan tanfelügyelő is, kit a »Chéder«-rel kibékíteni nem lehet — mégis rátukmáltak egy rendes nyilvános iskolát, a »hatalmasak« és »nagyok« nem nyugodnak és nem pihennek, míg el nem zavarják a tanítókat. Kis-Várdán például csak éppen most így manipuláltak. Van iskolájuk, de a tanítóknak menekülniök kellett. (A csodát, hogy az agyonnyomort, szerencsétlen tanítók ott hagyták állásukat, kenyereket, a jobban beavatott hívek a község rabbi-jának tulajdonítják, ki évenként ugys néhány hetet tölt galicziai csodarabbiknál, és ki maholnap maga is a csodarabbiságra rendezi be magát. És ezt ma, és Szabolcs megye közepén! A lókupez-féle regime igazán iszonyu szellemi pusztítást visz véghez; befolyása alatt álló községek nagy része vissza felé forgatja az idő kerekét!) Az iskolába naponta két órára *óraadók* járnak, a többi időt a lengyel melamed foglalja el.

A logika, melynek annak idején a s.-a.-ujhelyi szent rabbi adott szárnyakat, s a melyet az ifjabb

generáció már csak mint adomát hallott, az ilyen Kisvárdá-féle községekben vezérlő principium lett. — de csak az utolsó években, és csak mióta a »vezérek« az orthodox közvetítő bizottság föltétlen befolyása alatt állnak — melylyel kormányoznak és melylyel a községeket visszafelé fejlesztik.

S.-A.-Ujhelyen ugyanis már több évtized előtt volt egy párt, mely a sötét maradisággal szemben a haladást tűzte ki czéljául és csodatevő szentnek hiresztelt rabbija és pártjával szemben kivitte, hogy a község rendes iskolát állított fel, a mely később büszkeségét képezte, mert a s.-a.-ujhelyi iskola — és joggal — híres volt messze vidéken. Az új tanító, ismerve a küzdelmet, melyet a rabbi az iskola felállítására vitt, csak nehéz szívvel határozta el magát a látogatásra, melyet a rabbinál tennie kellett. De »végtére is« — mondogatta barátjainak — »keresztül kell esnem ezen a kidobáson.« Csakhogy végtelenül csalódott. A szent úgy fogadta, mint egy régi jó barátot, órahosszat elcsevegett vele és kérve kérte, látogassa meg minél előbb és minél gyakrabban. A község magánkiyül volt bámulatában, de ez még nőtt, midőn másnap hire járt, hogy a rabbi a »melamed«-dal, ki a tanítóval osztozkodott a tanításban, szóba sem akart állani, sőt, a melamed keserves panasza szerint, a rabbi egyenesen kikergette volna házából. Mikor a dolog megismétlődött és harmadszor, negyedszer is csak úgy történt, hogy a rabbi a tanítóval órákig eldiskurált, míg a melameddal alig-alig beszélt egy-két szót, a megrémült benső h. vek egyik előkelősége felvilágosítást kért a szenttől, aki imigyen válaszolt: Azt már láttam, hogy az ördög győzött, hogy t. i. az iskola felállítását többé megakadályozni nem tudom, igyekeztem hát legalább enyhíteni a bajon. Az ártatlan gyermekeket, amennyire csak lehetett, kivonni igyekeztem a ruach hatume (ördög) befolyása alól, mely az ilyen tanítóban és tanításában lakozik. A míg nálam időzik, addig nincs az iskolában, addig nem tanít és ez végtelen nagy nyereség. A melamedot ellenben, kinek tanításában a ruach hakkedusa (szent szellem) lakozik, egy perczre is bűn elvonni a tanítástól. Hadd hozza helyre, mit a másik ördögi (világi) oktatásával elront.

A Kisvárdák (bátran megtehetjük nomen generisnek) persze csak az »elv«-et tették magukévá. Eljárásuk a tanítókkal szemben — uti figura docet — egészen más.

*

Ha arra, hogy segítségökkel iskolát emeljenek, tán kevésnek mondanák haragos atyánkfiai azokat az összegeket, miket az iskoláztatás, illetve iskolafelállítás köteletségének kijátszására fordítanak; vagy, ha itt-ott egyenes lagadására akadnánk annak, hogy ilyen czélokra pénzt egyáltalán fordítanak? — jól van; elfogadjuk úgy az egyiket mint a másikat, de azért

van a tarsolyunkban még más tanács is arra nézve, hogy hát, ettől eltekintve, miből építsenek iskolát.

Igaztalanok volnának ugyanis, ha azt állítanók, hogy azok a zsidó gyermekek, kik a miniszterijelentésben mint iskolába nem járók szerepelnek, iskolát csakugyan nem látogatnak. Sőt merjük állítani, hogy feltűnően csekély szám kivételével mindnyájan járnak iskolába, csak hogy — zugiskolába, azaz »Chéder«-be, a melyben a lengyel melamed és az ő kancsukája uralkodnak és amely akár egészségügyi, akár magyar hazafias, akár általános kulturális szempontból tekintve egyaránt káros befolyással van szerencsétlen növendékeire. Nem kérdezzük, hogy hol vannak a tanfelügyelők, hogy az ilyen törvény rég tiltotta szellemi lebujszók akadály nélkül burjánoztatnak; de konstatació, hogy mindenütt, hol a zsidók iskoláztatása oly szomorú képet nyújt, a »Chéder«-ek tizével, huszával állanak fenn. Máramaros-Szigeten, Huszton, Beregszászon és Munkácson például több mint hetven ilyen zugiskola rontja a zsidó fiatalságot. Pedig a »Chéder« hasonlíthatatlanul többbe kerül a szülőknek, mint a mennyibe a rendes iskola kerülne. Azért a harmincz és néhány zugiskoláért, mely M.-Szigeten működik, nem egy és nem két jól berendezett nyilvános iskolát lehetne fenntartani! Csak hogy ha ilyen iskola felállításáról van szó, kedves testvéreink jajveszékelné kezdenek, hogy nincs miből, pedig csak a zugiskolákat kellene eltörölni, azaz csak a már fennálló törvényt kellene ellenük alkalmazni, és volna még fölösleg is. De ezt a tanfelügyelő urak nem teszik, holott ez kötelességük volna. Ők tudják, miért.

*

Több káromkodótól azt is hallottuk, — és ezt emlegeti cikkünkkel szemben a szántsándékos elbuzgatásnak kastánban betyárkodó közlönye is — hogy nincs iskola, mert a pénzeket, mik a zsidó iskolaalaphoz erre a célra járnának, a »neologok« nagy bünei következtében a szemináriumra fordítják.

Itt megint egy oly, az orthodox közvetítő iroda, illetve annak elnöke részéről a nem gondolkozó közönség közé dobott izgatón, hazug jelszóval állunk szemben, minőkhez ez rendszeresen akkor folyamodik, mikor a saját haszontalanságát a »neologok«-ra kent bűnökkel igyekszik takargatni; a »neologok«-ra, kikkel szemben a volt mahalai lókupecz annyiszor mentette már meg a zsidóságot, hogy egyik benső embere, a »husvéti liszt« egyik rabbirészvényese ezeket a szavakat intézhette egy ízben az izgatott orthodox gyűléshez: »Frégtsz nist, rebajszem, in bétsz kan chesben! Reb lezik zoll lében hat incz san kame peomim darch niszem maczil geven.« (Ne kérdezzenek, uraim, és a pénzeket számon ne kérjék. Reb lezig (Reich) a ki éljen, akárhányszor csodák által mentett meg bennünket.) Csodákat természetesen nem lehet ugy takaralni, mint más, becsületes eljárást. Azok többbe kerülnek.

A szeminárium alapítása első pontját képezi annak a királyi alapítvány-levélnek, melyben Ő felsége a zsidók által hadsarczként fizetett egy millió forintot zsidó kulturális czélokra fordítandó alappá változtatni kegyeskedett. E ponthoz 1874-ben — a mi magától érteődik — hozzájárult a magyar parlament is. Az orthodoxok — igaz — már sokkal előbb azt kérvényezték, hogy a pénzt inkább katonai czélokra használják fel, de ez természetesen mit sem változtat azon a tényen, hogy a szeminárium, — lehet az ember barátja, vagy ellensége, de ezt be kell vallania mindenkinek — tisztán a királyi kegyelvével kifolyása.

A szeminárium nem szállította le az iskolák segélyezését, mert ez nem volt nagyobb a szeminárium felállítására előtt sem és nem lett kisebb felállítására után.

A segélyezés a tanfelügyelők kérvényezésére történik és a »neologok« mindig nagyobb örömmel veszik, ha iskolaállítást támogathatnak, ajánlhatnak. Sáros, vagy Bereg megyében mint pl. Dunántulon, ahol iskolák ugyis vannak és ahol koránt sincs oly nagy szükség rájuk. Ne féljenek kedves atyámfiai az igazságtól és bajukon inkább segítve lesz. Nincs iskolájuk, mert nem akarják, hogy legyen és mert vezetésük önöket ebbe az áldatlan irányba mind jobban belélovalja, és hátrább veti önöket, mint ahogy állottak évtizedekkel ezelőtt. A vizsaly ördöge emelte azt önök fölé és csak a sötétség tarthatja meg helyén. Mennél sűrűbb a homály, annál szilárdabban áll; a világosság mellett eloszlaná, mint a kísértet a hajnal előtt. Már pedig az iskola a világosság felé vezet, hogy támogathatná hát az iskolát!

Szabolcsi Miksa.

A zsidók és az uzsora.

A német birodalmi gyűléstől a napokban az uzsora-törvény revisióját kérvényezték. Az antiszemita, már a mennyire tőlük telt, a delikat kérdés tárgyalásához kirukkoltak pl. Liebermann von Sonnenberg ur, Ziegenhals-Kirchajn képviselője, a f. hó 17-iki gyűlésen a következőket deklamálta el:

»Örülünk, hogy a kormány kedvünkben jár. A tárgy legutóbbi megbeszélése alkalmával Rickert képviselő a szememre lobbantotta, hogy a tisztelt polgártársak egy nagy osztályát pelengérré állítottam. Hogy a zsidó uzsorások »tisztelt polgártársak«, ezt én nem fogadhatom szóltanul Rickert ur azt véli, hogy a zsidók évszázados elnyomás és rablás dacára erkölcsileg tisztán maradtak. Igen olyan tiszták, mint Hirschfeld, Wolf, Friedländer és Sommerfeld urak (derülttség, kiáltások balról: Maass!) A zsidóknak legfőbb erkölcsi törvénykönyve ma is a talmud, melyet többre becsülnek Mózes törvényeinél (Elnök figyelmezteti a szót, hogy maradjon a tárgynál) Mi abból a feltevésből indulunk ki, hogy a zsidó vallás erkölcstartalmát meg kell vizsgálni.

Rickert képviselő nyomban válaszolt még pedig a következőképpen:

»Valótlan az, hogy az uzsorát a zsidó erkölcsök megengedik. Szerintök az uzsora erkölcsileg egészen úgy vendő meg, mint a keresztény erkölcsi törvények szerint. A zsidóság isteni kinyilatkoztatásnak egyedül az ó testamentumot tartja. Az előttem szóló felemlítette Hirschfeld, Wolf és Sommerfeld eseteit. A vitának ezt a módját én hallatlannak találom; egyes esetekből képtelenség általános panaszokat formálni! Mikor a főnemességnek néhány tagja igen kellemetlen erkölcsi perekbe volt keveredve, akkor joggal hangsúlyozta a »Kreuzzeitung«, hogy senkinek sincs ahoz való képe, hogy egyes esetekből vonjon következtetést a poroszországi főnemességről. Van nekem egy egész jegyzőkönyvem, mely telidesteli van róva olyan csődökkel, megvesztegetésekkel és bukásokkal, melyekben jórészt előkelő származású jámbor keresztények a részesek. De én az ilyen egyes esetekből nem akarok fegyvert kovácsolni. Az antiszemitizmust gátló egyesület, — melynek köteleibe tartozni van szerencsém — s amelyhez, hogy a főnemesség, mint Ausztriában látjuk, itt nem csatlakozik, sajnálom: az uzsora ellen küzdelmet folytat. Zsidó polgártársaink is készek erre mindenkor. Az iménti offenburgi eset alkalmával zsidó volt az, aki a zsidó uzsorásokat feljelentette az ügyészségnél! Egy zsidó, aki az antiszemitizmust gátló egyesületnek tagja, egyesületet alapított az uzsora ellen, mely máris szembeszállt az uzsorával. — Badenben ámbár csak egy vagy másfél százalék a zsidó, ezen uzsora ellen küzdő egyesület tagjai között mégis 20% zsidó van. Ez egyesület alapítása óta Badenben jóval megapadt az uzsora. Abban az egyedül álló két uzsoraesetben, mely Karlsruheban előfordult, keresztények a bűnösök. A Márkban 80 birtokból való kitudást akartak beigazolni. A kerületi hivatalos lapból azonban azt sem lehet megtudni, hogy tulajdonképpen miről van szó. Harminczkét esetről kimutattuk mi, hogy az eladás *meg sem történt*. Nem tudom tehát Liebermann ur miféle 80 esetről beszél? Aki, hogy zsidó polgártársainkat bevádolhassa, beéri ilyen eszközökkel, az mindent be tud bizonyítani. A birtokszétosztás magában véve még csak nem kárhoztandó! Bizonyos röpiratnak az ugynevezett hesseni birtokkórvavetyékre vonatkozó állításai teljesen tarthatatlanoknak és alaptalanoknak bizonyultak. Én utálom e módszert, mely nagy könyelműséggel nyilvánosan neveket és férfiakat bélyegez meg, s amely nem éri be azzal, hogy egyes személyeket jogtalanul vádol, hanem kötelel fon vádaskodásaiból, hogy egy egész vallástestületet, melylyel az alkotmány földjén csöndben és békességben élnünk kötelesség, *fölbátorító módon* támadhasson meg. Remélem, hogy népünk jobb része az ezen üzelmek ellen való harczban egyesülni fog velünk. Mindnyájan vékesek vagyunk, ke keresztények és zsidók és kötelességünk a közélet hibáinak leküzdése. De ez a gyűlöletes ut és mód valóban nem válik becsületünkre. Én felhivok minden pártot, fogjon egymással kezét, hogy eme elvetendő üzelmeknek elejét lehessen venni.«

Rickertnek ezen beszéde szemtanuk állttása szerint igen nagy hatást keltett az egész házban s a jobb oldalon is csak azért püsszegtek némelyek, hogy a decorumot megmentsék.

Miért nem Palesztinába.

— A berlini konferencián. —

Előző számunkban a berlini központi bizottság jelentéséből — a segélypénzek centralizációjára vonatkozó vitán kívül — azt a részt közöltük, mely a kolonizációra vonatkozó vezérelveket foglalta magában s megokolta, hogy Európa, Ausztrália és Afrika miért voltak elejtendőek. Jelenleg a *Franzós Károly Emil* által szerkesztett rendkívüli érdekes referádának végét adjuk, mely különösen a palesztinai tervvel foglalkozik bővebben s avval vitát is provokált.

Franzós így folytatta jelentését:

Legtöbbször *Palesztinát és Transzjordaniát* ajánlották. E gyarmatosítási cél körül heves vita támadt. E cél a zsidók között valamennyi vallásos, politikai és nemzeti nézetük világnézetbeli küzdelmévé vált. Szóló, mint előadó nem akar e küzdelembe beleszólni, de kötelessége megmondani, hogy az ő bizottságuk e kérdésnek a világnézet szempontjából való tárgyalását miért ejtette el. Először azért, mert a világnézetek küzdelme soha be nem fejezhető. E téren nincs megbékülés és nincs meggyőzés. Pedig ők egyetértő eljárásra töreksenek. Másodszor az okból történt a mellőzés, hogy ott, ahol a világnézet belejátszik a dologba, a tisztán tárgyi momentumok megítélésének objectivitása veszélyben van. Ki tagadhatná, hogy ma már előre is számosan vannak Palesztina mellett és ellene, csak azért, mert az egykori vallásbeli és politikai törzsotthonról van szó, mivé, sokak nézete szerint, ismét lennie kellene? De a vak pro és contra megnehezíti a tisztán tárgyi momentumok megítélését. Harmadszor azért hiszi a bizottság, hogy az összes palesztinai kérdéseknek felzavarását el kell és el szabad kerülnie, mert *nincsen* megbizva ama kérdés megoldásával: vajjon a zsidók saját költségükön kivándoroljanak e Palesztinába, vagy sem; egyedül arra a kérdésre köteles megfelelni, hogy az az ország-e Palesztina, melyet *megbizónak*, mint a saját kolóniájuk alapítására legalkalmasabbat ajánlhat, vagy pedig más földterületnek kell-e elsőbbséget adni?

A berlini kolonizáló albizottság tekintve azt, hogy a kérdés lényegileg fontos, s hogy számos orosz zsidó egyesület kérvényezte Palesztina gyarmatosítását, alaposan megfontolta válaszáat. A kérvényezők jobbra téves föltételezésből indultak ki, amennyiben azt hitték, hogy minket a kolonizációra vonatkozó javaslatoknak az egész zsidóság elé való terjesztésével biztalt meg, hogy csak »Északamerika vagy Palesztina« között kell döntenünk, hogy a németországi zsidóság általában Északamerika mellett foglalt állást, s hogy most tulajdonképpen e tervnek elejtésével a palesztinait kell győzelemre juttatni. E tévedés onnan származott, hogy egy különben jól dirigált újság az első berlini konferenciáról közölt referádájában azt írta, hogy az angolok és francziák szívvel-lélekkel kardostkodtak Palesztina kolonizációja mellett, de a néme-

tek megbuktatták a tervet. Mindemellett nincs mitől tartani, mert az angolok és francziák kieszközölték a második konferencia egybehívását, s végleg csak itt fognak határozni a fölött, hogy *Newyork vagy Jeruzsalem legyen-e a végczél?*

De hát ebből szó sem volt igaz. A tudósító ezuttal meseköltő volt. Az első konferencián Palesztina jóformán szóba sem került. Egyesegyedül a párisi Alliance képviselője mondott a palesztinai tervre vonatkozólag annyit, hogy ott a föld most nagyon drága. Vita, pláne heves vita, a németek és külföldiek között éppenséggel nem folyt. Hanem hát a kérvényezők nem hittek benne és — mivel a hír csaknem az egész európai sajtót bejárta — azt vélték, hogy a francziákat és angolokat nekik támogatniok kell. Ennek dacára a bizottság a kelletténél nem kevesebb lelkiismeretességgel tárgyalta a kérdést, valaminthogy azért sem tekintették a kérdést csak úgy félvállról, mert a mellette felhozott indokok javarészt világnézetiek és felekezeti meg nemzeti aspirációkból fakadók.

Mivel támogatják az orosz zsidók ama kérelmüket, hogy *csak egyedül* Palesztina felé segíezzük őket? Két okból kell erről elszámolnom. Először olyan emberek sorsáról van szó, akiknek nem áll módjukban, hogy kivánalmaikat itt védelmezzék. Másodsor a bizottság eljárásának helyes volta is ebből tűnik ki.

Az okok majdnem minden petitióban a következők: 1) A kérvényezők nem csak *hitük* szerint, hanem *nemzetiségük*nél fogva is zsidók, s szeretnének mindkét tekintetben azok maradni. Hogy Amerikában is megmaradhatnának *hitükben*, azt jól tudják, sőt jámborok is lehetnének. De nemzetiségük elvesznék, más nyelven kellene beszélniök stb. s ezt nem akarnák. Apáik földjén, Palesztinában nemzetiségüket is megőrizhetnék. Ettől pedig nagyon sok függ és gyermekeik ugyanazon nyelvet — a német zsidó jargont (E tekintetben téved a referens, mert a *héber* nyelvről van szó. Szerk.) — beszélhetnék, mint ők? Vallásuk miatt mindenütt üldözéseknek lehetnének kitéve, még Amerikában is, csak éppen Palesztinában nem. 3) A palesztinai kolóniák virágoznak, s ott a legtöbben a saját erejükből jól tudnak megélni, onnan vissza nem tér senki. Ellenben Amerikában sok zsidónak rossz a sorsa és vissza kell térnie. 4) Az egész orosz zsidó lakosság sehová sem kívánkozik, csak Palesztinába, még pedig már *vallási* okoknál fogva is. Fölteve, hogy nem volna jó sorsuk, ott mégis elélnének szívesen akár kenyéren és vizen. 5) Amerika ellen szól az ottani lakosság egész természetének és életszokásainak a zsidókéitől való különbözősége Palesztinában másként áll a dolog. A német központi bizottság ne feledje el, hogy az orosz zsidók maguk is keletiek és hogy ez okból a keleten legjobban éreznék magukat, a többi keletiek között, kiknek temperamentumjuk és életszokásaik az övéikkel azonosak volnának. 6) Palesztina politikai viszonyai rokonszenvesek rájuk nézve, Amerikáéi aggodalmat keltők. »Különösen a politikai szabadságok túlsága Amerikában a hozzá nem szokott testvéreinkre nézve egy némely tekintetben veszélyes lehet, míg ellenben ez a baj Palesztinában teljesen ki van zárva.« 7) Palesztinába most sok gazdag ember költözött. Ezek segíthetnének a szegényebbeknek, úgy hogy a szegények ott kevesebb gondot okoznának a bizottságoknak. 8) Palesztinában, a hol megmunkálhatnák azt a földet, melyet a teremtő jelölt ki apáik számára, megmaradnának földmivelőknek, mert ott azok akarának lenni, másutt ellenben nem.

A referens, hogy hivatását teljes tárgyilagossággal töltsse be, elfogadja a két utóbbit tárgyi oknak. Az ethikai momentumot, mely a kivándorlókat a röghöz kötné, nem kicsinyli, valaminthogy az a körülmény, hogy sok vagyonos ember Palesztinába megy, vagy menne, ha külső okok nem szólanának ellene, szinté figyelembe veendő. Hanem hát a többi ok? Vajjon eme gyülekezet szempontjából, melynek színhelye hiszen nem valami galicziái fészek s a melyet nem a chaszidok szektája hívott egybe, pártfogolás számba megy-e, ha azt mondom: az idegen nyelv megtanulásától való félelem, a német-zsidó jargon mellett való maradásnak vágya és nem csak a zsidó hitnek, hanem a zsidó nemzetiségnek is megőrzésére irányuló törekvés tárgyi okokként sem tűnhetnek fel *előttünk* Palesztina mellett? (Tetszés.)

Két indok tényleg valótlanság. Palesztinában nem hiányzik a vallásos gyűlölség, nem áll, hogy ott egyesegyedül volna meg az istenes béke, ellenkezőleg a felekezetek közt való küzdelem sehol sem oly rettentetes, mint éppen Palesztinában. Az sem áll, hogy Palesztinában minden zsidónak jóra fordult a sorsa.

Ami a vallásos okokból való vágyódást illeti Palesztina után, az olyan momentum, melyet a vitába keverni tiltja a szólónak referens volta. Hogy ki mennyire akarja ezt a momentumot a kolónia-alapítás mellett tárgyi okul elfogadni, itélje meg önmaga. De a keleti erkölcsök felé való hajlás, az amerikai szabadságtól való tartózkodás, s az a vallomás, hogy az orosz zsidóknak a törökországi politikai viszonyok rokonszenvesebbek, mint az amerikaiaké, ezek éppenséggel nem tárgyi okok Palesztina mellett; ezek legföllebb arra nézve tárgyi okok, hogy az orosz zsidókra való ügyelés kötelezettségeit a viharos-vész napok elmúltával is még inkább teljesítsük, avégett, hogy közzöttük más, a mienkéhez hasonló nézetek honosodjanak meg. (Tetszés) E pontokból mást következtetni nem lehet.

Azon tárgyi okok, melyeknek folytán az albizottság a német központi bizottság előtt Palesztina gyarmatosításának elejtését ajánlotta a következők voltak: 1) A fermán, mely az orosz zsidókat eltiltja a beköltözéstől. Ez idétt és mindaddig, míg e törvény fennáll, anélkül is teljes lehetetlenség a gyarmatosításra gondolni. A palesztinai viszonyok jellemzéseül a bizottság egyenes utasítása folytán szóló felolvassa az Alliance julius havi jelentéséből a Palesztinára vonatkozó részt, mely szomorú világról ad számot. 2) A palesztinai föld drágasága. 3) *Keleti Jordán* földön szavahihető információ szerint nagy a beduinok részéről fenyegető veszély. 4) A zsidóknak Palesztinába való özönlése folytán helyzetük nem válnék oly kedvezővé, minőnek a terv védelmezői képzelik. Szóló beéri ennyivel s föl sem veti azt a kérdést, hogy az esetben, ha netalán sikerülne is a zsidóknak Palesztinában, avagy csak a szent föld körül — mely nem csak a mi hitrokainak számára az — dominálnok: vajjon nem adna-e ez a többi zsidóknak elég okot az aggodalomra? Sőt mi több, nem eléggé veszedelmes-e már maga a kísérlet, mely zsidó nemzetiségi aspirációk szempontjából keresi a megoldást? És nem volna-e jogos eme álláspont, hogy: »Mi csak hitünk s nem nemzetiségünk szerint érezzük magunkat zsidóknak; pénzünket és erőnket szerencsétlen *bibeli* testvéreink megmentésére áldozzuk. A zsidó nemzetiségi eszme megerősítését éppenséggel nem akarjuk elősegíteni?« Azonban mindez fölösleges avégből, hogy szükségből kifolyó

kényszerűségnek lássék az, hogy a német központi bizottság az általa alapítandó gyarmatokhoz Palesztinát figyelembe nem vette.

A fentebb mondottak állanak *Syriára* nézve is, tehát azt sem lehetett tervbe venni. Ami *Anatoliát* illeti, hát egy ottani vasúttársaság ajánlata folytán egy darabig gondolkodóba esett a bizottság, de nem tudta magát rászánni, mert *Anatolia* politikai jövője bizonytalan s jelenlegi jogviszonyai szomorúak. A cserkeszek némely vidéken hatalmasabbak a pasánál és az adó, mit követelnek, még nagyobb.

Néhány ujság különösen *Cyprus* szigetét ajánlotta nagy buzgalommal. Nagyobb gyarmatosításról itt persze szó sem lehetne, mert egész területe 175 □ mérföld, de jelenleg angol fennhatóság alatt áll, ami a dolog mellett szól. Mindazonáltal a bizottság még kisebb gyarmat alapítására sem találta alkalmasnak.

Amerikában *Canadá*t az angolok, *Északamerikát* az ottani zsidók munkaterületének tartjuk, valamint *Mexikó*ban is az amerikaiak tehetnének legtöbbet *Costarica*tól, melyet szintén ajánlottak, azért tekintettünk el, mert ott a katolikus államvallás nincs híján a túlbuzgalomnak, s azonfölül a föld is drágább mint egyebütt.

A *Délamerika* nyugoti partjain uralkodó szomorú politikai viszonyok ismeretesek. A kuszált viszonyok folytán már kitört vagy fenyegető polgárháborúk közé a bizottság nem akarta telepíteni védenceit. De a nyugati part mentén levő *Uruguay* államot és *Argentiniát*, melyeket *Spanyolország* kolonizált, már azért is figyelmen kívül hagytuk, mert mint *Costaricában*, itt is uralkodik a vallási fanatizmus. A nyugati partok mentén, ott, ahol portugál részről gyarmatosítottak, névszerint *Braziliában*, kisebb a fanatizmus, a portugál származásúak amerikai utódai toleránsabb nép, mint a spanyoloké. Ez a szempont szólott első sorban *Brazília* mellett, mely ellen különben nagy az előítélet. Okát is keresték s megtalálták *Heydt*, volt porosz kereskedelmi miniszternek rendeletében, aki annak idején a *Braziliába* való kivándorlás mellett való agítációt büntetés terhe alatt tiltotta meg.

Franzos ezután elmondta a rendelet történetét, felolvasta néhány szakember véleményét, melyek alapján a bizottság terveit kidolgozta s végül alapos tanulmányra valló módon ismertette magát a tervet. *Brazília* déli államainak mellőzését alapos okok tették szükségessé és *San Paolot* (közép *Brazília*) ajánlották, ahol az eddig jobbára városokban tartózkodott orosz zsidók győznék a kávétermelést; az éghajlat jó, a politikai viszonyok relative kielégítő, a földmivelés és ipar jövedelmezősége pedig rohamos növekedésben vannak.

A terv szerint egy üzemben lévő kávételepet vásárolnának és az első száz családot ide telepítenék munkásnak, amelyek később, instrukturok által történt kiképzésük után, szintén már megszerzett, benszülőttek által irtott őserdőkön mint bérlők, majd mint örökbérlők s végül mint tulajdonosok folytatnák a kávétermelést. Száz 6—6 tagu család költségei 600,000 márkára, vagyis fejenként 1000 márkára rugnak. Ehez járulnak még az őserdőterület költségei családonként 30 hektár (a 20 márká).

A referens végül elmondta, hogy a terv minden esetre komolyan veendő, keresztülvitele azonban, sajnos, a bizottságnak legelső gondja nem lehet. Szólót mindössze csak avval bízták meg, hogy jelentse, miszerint a központi bizottság legközelebb a braziliai gyarmatosítási viszonyok tanulmányozására fordítja gondját és esélyez — (vagyis ha minden tudósítás kedvező lesz, ha minden aggodalom, melyeket a legmesszebb menő óvatosság támaszthat, meg lesz vizsgálva, s ebbe 3—4 nemzetközi konferencia is beletelhet) — az ottani gyarmatosításra. Az utóbbi mondatra gyakorlatilag nem nagy súlyt fektetnek. Jelenleg a fődolog az, hogy az informáló közegek fönn ne akadjanak, hogy nyugodtan lehessen tovább dolgozni és a terv el ne ejtessék azon okból, mert most az *Északamerikára* vonatkozó gondok lépnek előtérbe. A helyzet olyan, hogy több tervvel kell készenlétben állani s különféle irányban kell puhatolózni. Azok, kik információik után más célokhoz jutottak, álljanak munkába ott. A német központi bizottság *Braziliában* akar fáradozni, hogy hitrokonainak ott teremtsen asylumot.

Franzos egy kívánsággal zárta be jelentését, mely remélhetőleg nem marad pium deriderium s ez az, hogy egyetlen versenyre keljenek valamennyien abban, ki tud legtöbbet nyújtani a szerencsétlenek segélyezésére. És ha egyik azt hiszi, hogy a másik nem jár teljesen helyes tón, akkor csak mondja meg bátran, de türelmetlen ne legyen, és még kevésbé gyűlölködő a másik meggyőződésével szemben. In omnibus charitas! (Hosszantartó élénk tetszés.)

Erre az elnöklő *Goldberger* a német bizottság braziliai kiküldöttjének, *Boxernek* igen kedvező két jelentését olvasta fel.

Franzos referádája fölött dr. *Goldmann*, az északamerikaiak képviselője nyitotta meg a vitát. Figyelmeztetett arra, hogy ők 1881. év óta legalább is 10 különféle gyarmatosítást kíséreltek meg, melyek egynek kivételével mind rosszul ütöttek ki, még pedig azért, mert az eszközök nem voltak elegendők, és legyőzhetlen akadályok merültek fel. A mesterséges kolonizálás nem oly egyszerű, mint az könyvekből, ujságokból és beszédekből kiteszik. Óriási összegek kellene hozzá s 4000 mfdnyi távolságból kellene felügyeletet gyakorolni. Hogy a terv nem sikerülte esetén pl. *Argentiniában* is mi lesz, arra nem gondolnak. A gyarmatosítás nem tekintendő jótékonyágnak, hanem tisztán üzleti ügynek; az amerikai kíséreltek ép azért nem ütöttek be, mert nem tekintették üzleti ügynek, s nem volt erre vonatkozó tapasztalatuk. Nehéz az arra való embereket is megtalálni a gyarmatosításhoz, a kiválasztottakat vagy csaknem mindig vissza kellett küldeni, vagy maguk hagyták el a telepet. Nagy körültekintést ajánl, és azon eszközökkel, melyek most a bizottság rendelkezésére állanak, az amerikaiakat kéri segélyezni.

Elnök figyelmeztetése után, hogy szóló a tárgytól eltért, ez félbeszakítja fejtegetéseit és dr. *Hildeheimer Hirsch* jelentkezett szólásra *Palesztina* mellett.

Az érdekes felszólalást jövő számunkban adjuk.

ARNSTEINER ÚR HÁZTÜZNEZŐBEN.

Elbeszélés.

(21)

Írta: **KÖMPERT LIPÓT.**

A Száli mamájának szokatlanul tüzes beszéde nyomán, mintha csak hízivatar támadt volna a szobában; a fehér pihék vadul és összevissza kavargtak föl és alá. Hanem hát a tollfosztó asszony most az egyszer rá sem tekintett a megbomlott világra. Már hogy is törődhetett volna néhány marék rebellis pihével most, mikor az ő Mayerja halála óta talán ez volt az első eset, hogy saját sáfarkodásának történetéről beszámolhatott maga előtt, még pedig hangos szavu ajakkal!

— Lelkem, anyám — esendült elő a szó a bú-bajos zúgból.

— Mi bajod, Száli lányom?

— Tudod-e, hogy a könyvekkel kinek járhatnál nagyon a kedvében? Én tudok valakit?

Még mielőtt a tollfosztó asszony megkérdezhetne volna, hogy a Száli a könyvekre, mért talált vevőt, nagy hevesen kopogtattak a szoba ajtaján.

— Szent isten! — hangzott a csodatevő sarokból a kiáltás.

— Szabad! — szólt a tollfosztó asszony, kire a Száli fölkiáltása ugyancsak ráijesztett.

— Arnsteiner tanár ur! — riadt föl maga az asszony is a tánczra kelt pihéinek hízivatarában, melyet a tanító belépése folytán támadt légáram okozott.

— Nemde — szólt a tanító szokatlanul élénken — csodálkozik, hogy ilyen későn lát magához betérni? Már biz én magam is annyira benne vagyok a csodálkozásban, hogy szinte hinni tudnék a csodában.

A tollfosztó asszony csak maga elé meresztette a kezét és ugy felejtette a szemét a tanítón.

— Az isten szerelmére, tán történt valami? — nyögte ki nagy nehezen a szót.

— Hogy történt-e? — kérdezte a tanító vidám nevetéssel. — Igen bizony. Egy ember megint ráta-lált az eszére és ennek örül.

A tollfosztó asszony Arnsteinert mint tanítót és embert sokkal többre becsülte, hogysen csak egy pillanatig is kétségbe tudta volna vonni azt, hogy ennek a nem mindennapos beszédnek másutt volna a helye s nem a tanító nyelvén. Ő előtte ugyanis valami koresmaféle rémlett, ahonnan pohárcsöngés és boros hang zendül, amiért is szégyenkezve sütötte le a szemét.

— Adjon hozzá szerencsét az isten — szólt a tollfosztó asszony tétovázva.

— Köszönöm Háni nenne — válaszolt a tanító hirtelen nekiünnepélyesedve — jó jelnek tekintem, hogy evvel a jó kívánsággal legelőbb is kegyed fogad.

Száli, ki az ő ördögös zugolyából a tanító beléptekor nyomban előkeczmergett, eddig ajkát sem moczantotta; halványan, tágra nyílt szemmel áldogált és fülelt a különös beszédre, melynek titkos értelmét egyes egyedül ő tudta helyesen kihüvelyezni.

— Hát te mi jót kívánsz nekem, Száli? — fordult a tanító hirtelen a leány felé és sokat mondó mosoly játszadozott ajka körül.

— Sok szerencsét! — szólt a leány fogvaczogva.

— Csodálatos — dünnyögte Arnsteiner magában úgy, hogy a két nő nem értette, s azonközben egy darabig vizsga szemmel méregette a Szálit. — Csodálatos, mennyire megverheti az embert a vakság, tövis után kapaszkodik, holott a tőzsomszedságában nyit a rózsa.

A tanító a leánytól ismét az anya felé fordult; a tollfosztó asszony egyre növekvő bámulattal kísérte, hogy ugyan mi lesz ebből s hogy miféle beszéd ez már?

— No még egyet kérdezek kegyedtől, Háni asszony, amit szükséges tudnom — mondta a tanító nagy ünnepélyesen. — Azt tudniillik, hogy szeretne-e Háni nenne, olyan órákat, napokat, heteket, éveket élni, — mikor nem kellene kegyednek tollat fosztania?

A tollfosztó asszony csak a fejével tudott bizcenteni, hanem abból az »igen«-t, de a »nem«-et is bajos volt kiolvasni.

— Hát szeretne-e puha párnáju karos székben üldögelni, melyhez juhbrul, balról, fejtől is jutna egy-egy párna; szeretné-e, ha megvolna a jó étele, itala és nem kellene lesni-várnia, hogy valakinek eszébe jusson egy zsák tollat küldeni a házhoz; aztán szeretné, ha szombaton nagy kényelemmel és nyugalommal olvashatna a chumisból?

— Ha értem ezt, Arnsteiner ur, amit nekem most maga beszél — szólt nagy lélekzetet nyelve — soh'se legyen akkor a nevem Háni nenne.

Arnsteiner előbb nagy gyönyörűséggel legeltette a szemét kiméletlen ünnepélyessége áldozatán, aztán belenyult a kabátja zsebébe és egy szélteben hosszában összehajtott levelet vett ki belőle.

— Talán ezt jobban megérti — szólt, miközben szétteregette a levelet és az asztal felé közeledett. Aztán olvasta:

»Tekintetes Arnsteiner Gyula urnak!

Hitközségünk alulirt szakosztálya, melyhez az ön kitűnő paedagogiai és erkölcsi tulajdonainak híre eljutott, a népiskolánknál Fischl Jeremiás ur elhalálozása folytán megürült főtanítói állást, mely 900 frt-nyi javadalommal és a szokásos mellékjövedelmekkel jár, ezennel készségesen ajánlja fel önnek, megjegyezvén, hogy az esetben, ha családja volna, avagy azt csak ezután szándékoznék alapítani, az alulirt tanügyi szakosztály gondoskodni fog, hogy alkalmas lakás álljon rendelkezésére, mely hogy az ön szükség-

leteinek megfelelően, mindnyájunknak legőszintébb kívánsága volna. (Nyelvtanilag mintha nem volna egészen hibátlan — jegyezte meg Arnsteiner.) Hajlandóságára vonatkozó válaszát várva és azon reményben, hogy önhöz intézett meghívásunknak ön eleget fog tenni, maradunk

teljes tisztelettel

M. község iskolaügyi osztálya
Dr. Lilienberg Náhán.

Ezen okmány felolvasása után percekig tartó csönd uralta a kistársaságot. Helylyel-közzel egy-egy békétlen természetű pihe meglibbent a gyertyafény körül, aztán halk sercsezéssel pörkölődött meg. És Arnsteiner, kipirult arcczal, fénylő szemmel állt ott a megbocsájtható diadaléretet hatása alatt nekiegyenesedve . . .

(Folytatása következik.)

Előfizetési felhívás.

Tisztelt előfizetőinket, kiknek előfizetése **november végén** lejár, teljes tisztelettel kérjük, méltóztásának előfizetéseiket megújítani, hogy a lap szétküldésében fennakadás ne történjék.

Előfizetési feltételek:

egész évre	8 frt —kr.
fél évre	4 frt — »
negyed évre	2 frt — »
Papok, tanítók és községi hivatalnokok:	
egész évre	7 frt —kr
fél évre	3 frt 50 «
negyed évre	1 frt 75 »

Az „Egyenlőség“

szerkesztősége és kiadóhivatala
Budapest, Váczi körút 23. sz.

Hazai hírek.

— *Ki lesz dr. Hirschler utóda a főrendiházban?* Korai ugyan még a kérdés, a fővárosi körök azért mégis foglalkoznak vele, sőt, mint megbízható forrásból értesülünk, foglalkozott vele már a minisztertanács is. Szibágyi Deszö igazságügyminiszter ebből az alkalomból utalt arra, hogy Hirschler tisztán mint zsidó került a törvényhozás első kamarájába. Miután ugyanis a rabbint, kit Tisza Kálmán mint a zsidóság képviselőjét akart behozni, leszavazták, a volt miniszterelnök tudvalevőleg kijelentette, hogy a kinevezéseknél lesz rá gondja, hogy a zsidó selekzetnek tagjai is helyt nyerjenek a reformált főrendiházban. Ilyenek első sorban Hirschlert tekintették, ki annak idején az egész magyar zsi-

dóságot képviselő kongressusnak volt a feje. A miniszter ezt a szempontot tartva szem előtt, abban a nézetben van, hogy Hirschler helyét ismét csak zsidóval volna helyes betölteni. Szapáry gróf miniszterelnök, kiől a kinevezés első sorban függ, osztozni látszott az igazságügyminiszter nézetében, ha mindjárt ennek határozott kifejezést nem is adott. — Jelölt nevét eddig csak egyet hallottunk hangoztatni mely szerintünk és — bátran állíthatjuk — a zsidóság nagy többsége szerint is, méltóbbat nem is hangozthatnak, mert általánosabb megalégedést senki kinevezése sem szülhetne. Az első zsidó magyar hitközség jeles és nagy tudományu magyar rabbijáról, dr. Kohn Sámuelről van ugyanis szó. Azon kiváló hazafias érdemeinél fogva, melyeket a magyar hitközségnek a zsinagógában való meghonosítása körül szerzett, mint a magyar zsidók történetének első megírója, mint különben is termékeny és fényes tehetségű literátor, mint zsidó tudós, mint ragyogó szónok, mint feddhetlen jellem, mint jóltevő és mint riika tapintatosságú és bölcs férfiú alig válnék valaki annyira becsületünkre a főrendiházban, mint dr. Kohn Sámuel. S ha boldogult dr. Hirschler Ignác helyének betöltésekor a kormány némi súlyt fektet arra, hogy kinevezése a zsidóság túlnyomó részében igaz megalégedést keltsen, mást, mint dr. Kohn Sámuel nem is érheti a kitüntetés.

Dr. Hirschler Ignác emlékére a pesti izr. hitközség jövő, december hó 15-én délelőtt 11 órakor gyászistentiszteletet rendez. Az emlékbeszédet dr. Kohn Sámuel pesti rabbi fogja tartani. — A hasonló istentiszteletet illetőleg, melyet az országos rabbiképzőintézet rendezett és mely f. hó 26-án díszes közönség jelenlétében méltón és szépen folyt le, azt a szerény kérdést bátorkodnánk kockáztatni az intéző urak előtt, hogy tulajdonképpen kinek kell meghalnia, hogy az intézetnek egy tanára szólaljon meg, ha azt dr. Hirschler Ignác halálakor sem tartották érdemesnek? Szó sincs róla, dr. Weiszbürg Gyula urnak, a szeminárium egyik jeles növendékének beszéde szép, nagyon szép volt, sőt olyan szép volt, hogy virágfölsőlegéből bátran pótolhatták volna mind ama koszorút, melyet a nagy férfiú határozott kívánságára koporsójára nem tettek le, csak hogy Hirschler megérdemelte volna — még akkor is, ha minden más érdemeitől eltekintünk és csak a szeminárium körül szerzeteket tartjuk szem előtt. — hogy az emlékére tartott istentiszteletnél a szeminárium egy tanára hallattassa szavát.

— Bacher Simon emlékére a »Chinuch Neorim« egylet, melynek az elhunyt héber költő alapi-

tója volt, gyászistentiszteletet tart az egyletnek Teréz-körut 4. szám alatt lévő templomában. Az emlékbeszédet Goldberger egyleti tanító fogja tartani.

— **Tápió-szelei dólgek.** Említettük, hogy e lapok felszólalásai következtében a tápió-szelei hitközség elhatározta, hogy rabbija ügyét, illetve iratait dr. Kohn Sámuel pesti, és dr. Löw Immanuel zezedi rabbik elé fogja terjeszteni, és ha ezek kijelentik, hogy a zsidóságot arculütő, hirhedett hittérítői füzetek szerzője rabbinak meg nem maradhat, akkor ő is elejti majd papját. Megijedhettek ettől — a térítői társulatok, melyeknek a Tápió-melletti falu zsidó papjában hatalmas oszlopuk támadt; megijedt különösen Lichtenstein rabbi-missionárius, ki, ha községe elcsapja, a zsidóságra nézve ártalmatlan, ezzel pedig a rabbira nézve sok hasznos dolog elvesztése jár. Nem is nyugodott, míg a tisztán rokonaiból álló előljáróságot rá nem bírta arra, hogy tegye azt, amit ő évek óta gyakorol: tagadja meg saját magát. A rabbi lelkiismeretének, ki a vallás ellen izgat, melynek ő maga is papja, ilyen dolgok csekélységek. A rabbi unszolására nagybátyja, a 78 éves Klein Mózes hitközségi elnök kijelentette, hogy ő nem tudta mit írta alá, mikor a fennemlített határozatot tartalmazó jegyzőkönyvet aláírta. Mikor az öreg ember ezen gyalázatot saját magán elkövette, Lichtenstein rabbi a nagyabonyi szolgabírónál nagybátyja nevében vádat emelt Stern Ferencz tanító és hitközségi jegyző ellen — jegyzőkönyv hamisítása miatt. Teszary László szolgabíró az ügy megvizsgálásával Bicskey Illés tápió-szelei jegyzőt bizta meg. A rabbihoz minden tekintetben méltó hitközségi elnök ezidő alatt megtudta, hogy a becsületében megsértett hitközségi hivatalnok rágalmozási és becsületsértési pört készül indítani ellene; jónak látta ennél fogva az inkriminált jegyzőkönyvnek kihallgatása végett a jegyző elé idézett, többi aláírói, névszerint Grünhut Farkas, Grünhut Fülöp és Kohn Lipót előtt kijelenteni, hogy a vádat visszavonja, mert a jegyzőkönyv az ülés lefolyását hűen adja vissza — Hát ez eddig jó volna, de mi történik a hitközség határozatával? Van-e fogalma a tápió-szelei zsidó előljáróságnak arról, hogy rendes hitközség határozatát ki is szokta vinni, és hogy az előljáróságnak, már t. i. a tisztességes előljáróságnak, mely ennek megfelelni nem akar, leköszönés a kötelessége?

— **Zsidó küldöttség a hercegprimás előtt.** Mint annak idején jelentettük, a győri és győrszigeti izr. hitközség elhatározta, hogy Vaszary Kolos, az új hercegprimás előtt, ki Győrött jó darabig tanárkodott, s az ottani zsidóságnak kedves emlékében él, tisztelegni fog. A határozat f. hó 20-ikán került kivitelre, mely alkalommal dr. Fischer főrabbival élén küldöttség járt a kath. egyháznak magyarországi legfőbb papja elé. Vaszary azonban be sem várta, hogy a szónok bekapjon beszédébe, hanem e szavakkal ment a küldöttség elé: „Nagyon örülök, hogy megjelenésükkel megtisztelnek engemet; kérem, máától fogva is szeressük egymást

tovább.“ Erre a főrabbi így válaszolt: „A sok fényes küldöttség között a zsidók szerény deputációja sem akart elmaradni. A zsidó községnek öregje fiatalja büszkén és tisztelettel beszél eminenciád fonséges erényeiről, mert a mint a fényes és magas egyházi állás hatalmas fény sugarat vet, úgy eminenciád hasonlíthatlan emberszeretete és bölcs igazságérzete is pompás fényt szór azon székre, amelyre hogy lépjen, az isteni gondviselés kiválasztotta.“ Mire a primás többek közt így szólt: „Az én jóakaratomról mindenki teljesen biztos lehet. A szónok érintette e szót „büszkeség“, ha szívem egyáltalán ismeri a büszkeség érzetét, úgy az 32 éves tanári pályámon abban állt, hogy a hazának jó hazafiakat neveljek. Ismételen köszönöm megtisztelő figyelmüket.“

— **Rabbiválasztás.** Mint lapunkat Léváról értesítik, a múlt héten megejtett rabbiválasztás alkalmával egyhangulag Lieberman Jakabot, Rosenfeld József galgóczi főrabbi vejét választották meg a község rabbi-jává. A fiatal rabbi alapos héber s talmudi ismereteit hírneves hazai rabbiknál sajátította el, az érettségét Eperjesen tette le s bölcsészetet a budapesti egyetemen hallgatott. Az új rabbi, ki gyönyörű beszédével meghódította a híveket, jövő január hóban foglalja el állását.

— **A kölcsönös lelkeszi kollegiálitás és szeretet szép példájáról** irnak nekünk Nagy-Becskerekéről: Az újonnan kinevezet főispán számos üdvözlői között a különböző egyházak képviselői is kifejezték a főispán előtt örömeiket és ez alkalommal a református és lutheránus papság dr. Klein Mór nagybecskereki főrabbit bizta meg azzal a faladattal, hogy lelkészek nevében tartson üdvözlő beszédet.

— **A győri és győrszigeti izr. hitközség** az elmúlt heti közgyűlésén betöltötte a lemondás folytán megürült elnöki állást. A szavazás, bár titkos volt, dr. Pfeifer Fülöpöt mégis egyhangulag választották meg elnöké. A választást, mely a győri társadalomnak egyik tekintélyes és közbecsülésnek örvendő tagját érte, szerencsésnek tartják. Ugyane gyűlésen alelnökké Lemberger Gyulát, előljárósági taggá pedig Auspitz Pált választották meg.

— **Megszívélésre méltó felköszöntő.** Folyó hó 29-én vezetí mennyezet alá a dohányutczai templomban Weincr Hugó, a Weiner és Grünbaum nagytekintélyű fővárosi czég egyik tulajdonosának fia Grünbaum Stefania kisasszonyt, ugyanezen czég másik főnökének leányát. Jó zsidó szokás szerint megünnepelték a völegényi estélyt, melyet, mert a menyegzőt megelőző nap szombatra esik, f. hó 26-án csütörtökön este tartottak meg az üzlet helyiségeiben. Az estélyen, mely fényes ünnepélylyé lett, ha mindjárt mindvégig megtartotta kedélyes jellegét, ott voltak: Deutsch Sámuel, hitközségi alelnök, Schweiger Márton, Adler Lajos, Pfeifer Ignác hitközségi előljárók, (Grünbaum Miksa, az egyik örömapa tudvalevőleg a hitközségnek szintén előljárója) továbbá dr. Mezei Mór, haraszi Jellinek Henrik,

Schrecker Izidor malomigazgató, dr. Schreyer Jakab, Tenczer Pál, Schwarcz Ármán bankigazgató, Müller Vilmos, Falk Zsigmond lovag, Grödel m.-szigeti fanagykereskedő (a völegény sógora), Kramer Sámuel gyáros és a fővárosi ipar- és kereskedelmi világ még számos kitünősége. A vacsoránál Jellinek Henrik, a közúti vasut vezérigazgatója felköszöntőt mondott, mely megérdemli, hogy szélesebb körrel megismertessük. Utalt a két örömapára, kik egyszerű iparosokból szorgalmuk, ügyességük, becsületességük által mily magasra vergődtek, de nem tették azt, mit más hitrokonaik az ő helyzetükben megtettek volna, hogy t. i.: vagyont szerezve, eldobják maguktól mesterségüket, mely jólétük forrásává lett, hanem megmaradtak azután is iparosoknak. (Éljenzés.) De ennél még többet tettek, mit más hitrokonaik az ő helyzetükben bizonyára nem tettek volna, a mit felszólaló pedig igen melegen ajánlana nekik követésre. A nagy vagyonra, általános becsülésre és tiszteletre szert tett iparosok, gyermekeiktől távol tartva minden pompát, fényt, szintén munkás, szorgalmas iparosoknak nevelték, minők ők voltak. Weiner Adolf annyira megbecsülte a mesterséget, hogy gazdag ember létére, fiával szintén a szabómesterséget sajátította el, és a gazdag Grünbaum Miksa bájos leányának nem talált érdemesebb völegényt, mint a daliás ifju szabót. Mindketten valóban becsületükre válnak iparunknak és vajha vennének példát tőlük különösen iparos és kereskedő hitrokonaik. — Az est folyamán a Bécsben időző (delegatio) Wahrman Mór és dr. Falk Miksától szívélyes távirati üdvözetek érkeztek, melyekben elmaradásukat kimentették.

— **A czeglédi templom építési ügye — más világításban.** Előző számunk azon megbízható forrásból nyert hírére, hogy a czeglédi zsidók az új zsinagóga építése ügyében botrányos lefolyású gyűlést tartott, — azon részről, mely a közlemény által találva érezte magát, hosszabb tudósítást kaptunk. Az *audiatur et altera pars* elvénél fogva helyet adunk ennek a felszólalásnak is, még pedig szűk terünkhöz mérten, kivonatossan. — A felszólaló mindenekelőtt konstatálja azt, hogy Czegléden nincs új zsinagógára szükség, mert a Jomkippur napját kivéve, a régi is kong az ürességtől. Az építés tervét mindazonáltal már 5 évvel ezelőtt felvetette a mostani elnök, sőt a terveket el is készíttette; akkor azonban elszunnyadt az ügy s azóta a templomot megnagyobbították. A kérdést Váradi Dávid elnök az idén ismét felvetette, s már tavasszal hívott össze ez ügyben közgyűlést, mivel azonban akkor a hangulat nem volt mellette, állítólag egyszerűen otthagya a gyűlést. A törvényes 6 hó letelével a templomépítés megszavazására újra összehívta az elnök a közgyűlést, melynek lefolyása a jelenlegi tudósítás beküldője szerint a következő volt. Bleier Gyula képviselőtestületi tag a gyűlés elé — mint azt írásban is bejelentette — 2 rendbeli interpellációt akart terjeszteni. Az elnök avval az indokolással, hogy a gyűlést a

templomépítés megszavazása céljából hívta össze, kijelentette, hogy csak a tárgyhoz enged szólni, máshoz nem, különben megvonja a szót. Az interpellációk bejelentője erre szólásra jelentkezett és szóba hozta interpellációja betérjesztését. De az elnök ellenezte e tárgy. érintését és hasztalan kiabálták a »halljuk«-ot, sőt Fischer Jakab alelnök kérelmének sem volt fogantatja. A felszólaló többször belekapott a beszédébe, de mindannyiszor megakadályozták, amiből pártokra oszlás és nagy zajtámadt. Azonközben Fischer Farkas elmondta véleményét a templom építése ellen, s a közgyűlés Bleiert is hallani kívánta. Ekkor lépett dr. Feldmann József főrabbi a szószékre és általános helyeslés mellett higgadságra híván fel a híveket, kijelentette, hogy ő inkább elejtené a tárgyat, hogysen az lelkesedés nélkül nyerjen elintézés. Erre ismét Bleiert kívánták hallani, mit az elnök újra ellenezett. Ezután az elnök a kuratorral eltávozott a templomból s a gyűlés 10 perczre felfüggesztést nyert. A gyűlésnek újból való megnyitása után elnök kijelentette, hogy a választmányynal megegyeztek abban, hogy néhány tag hozzászólhasson a tárgyhoz. Ekkor ismét Bleier nevével kezdtek hangoztatni, mire az elnök helyéről fölkelve, távozni akart; azonban néhány választmányi tag kértére újra elfoglalta helyét. Ennek megtörténte után Schwartz Bernáttal élén belépett a csendbiztos és két rendőr. Ez óriási felháborodást és több kifakadást szült, minek következtében az elnök feloszlatta a gyűlést. A szavazás azonban mégis megtörtént, mert az elnök, ki többedmagával a tanácsterembe ment, a még jelen voltak at felhívatta a szavazásra. Mikor 48-an a rendőri assistencia mellett leszavaztak, a jegyző kijelentette, hogy 5 percz múlva a szavazás lezáratik. Mentek azután a templom építése ellen is szavazni, de a 13-ik szavazatnál elnök a szavazást lezárta. — A nyilatkozat beküldője maga Bleier Gyula ur, a czeglédi hitközség volt elnöke. Mult héten vett tudósításunk róla állította, hogy a rabbit öklével megfenyegette és az egész botrányt előidézte, mi azonban ezt kiméletből neve említése nélkül konstatáltuk. Most, hogy Bleier ur nyilatkozott, jobb szerettük volna, ha több határozottsággal tagadta volna a vádat, ha az ugyanis csakugyan nem való.

— **A millenium megünneplése** sokat foglalkoztatja a közvéleményt. Mult héten ez ügyben az új városházán gyüleseztek, s a világkiállítás mellett foglaltak állást. A kiállítási végrehajtó bizottságba Bernstein Józsefet, cs. Herzog Pétert, Neuschloss Emilt, dr. Adler Zsigmondot, Gelléri Mórt és Bettelheim Miksát is beválasztották.

— **A fővárosi községi választások** alkalmával a legtöbb adót fizetők közül Déri Izidor, a Lujzagómalomigazgatója és Finaly Jakab is városatyává lett. Neveik előző számunk híréből tévedésből maradtak ki.

— **Herzl Antalné arcképének** leleplezése, mint előző számunkban jeleztük, folyó hó 22-én d. e. 1/2, 11 órakor történt meg a pesti izr. nőegylet leány-

árvaházának disztermében, melyet ez alkalomból, a megtisztelt alelnöknő érdemeinek elismerésül előkelő közönség zsufofásig töltött meg. A lepellel borított, izlésesen és gazdagon diszített kép a terem homlokfalán volt elhelyezve, körülötte jobbról-balról az emelvényen az egylet pártfogoltjai sorakoztak tanítónőkkel. Az ünnepély karénekkal vette kezdetét, melynek elhangzása után *Forrai* Gábor, egyleti titkár lépett az emelvényre és ünnepi beszédében szónoki lendülettel méltatta a bokros érdemeket, melyeket Herzl Antalné egy századnegyeden át elébb mint választmányi tag, majd pedig alelnöknői szerepében az egylet munkájában, történetében magának kivívott, s a melyekért a pesti izr. nőegylet hálijának maradandó tanujelét arczképének diszterme számára való megfestetésében adott. A képről a lepel a beszédnek egy arra való pontján sűrű éljenzés mellett hullott le, s a méltatásnak markánsabb helyeit a jelenvoltak többször kísérték tetszésük nyilatkozataival. Az ünnepi beszéd után az árvamenhelynek egy növendéke pompás csokrot nyújtott át a szintén jelenvolt, megtisztelt alelnöknőnek és *Bischitz* Dávidné, az egylet elnökasszonya is melegen üdvözölte barátinőjét és áldásos munkájának hű osztályosát. Az ünnepélyt a hymnus eléneklésével fejezték be. Ezután a jelenvoltak, kik között ott láttuk a pesti izr. hitközség előljáróságát, *Schweiger* Mártont az orsz. iroda, *Deutsch* Jakab, az izr. fiárvaház elnökét, dr. *Ullmann* Sándor orsz. képviselőt, dr. *Baron* tanárt, *Schwarz* Ármin bankigazgatót, *Ehrlich* Sámuel igazgatót, *Bloch* Mórt, *Neumann* Frigyes, *Rust* Bernát, budai *Goldberger* B., *Fürst* Jakab nagykereskedőket, dr. *Kayserslingnét*, dr. *Kohm*ét, *Krauszné* *Wabrmann* Renét, *Rosenzweig* *Saphir* Saroltát stb., — megtekintették a megszólalásig hű életnagyságu arczképet, mely *Zilzer* Antal ecsetje alul került ki. Az ünnepélyen különben csaknem valamennyi fővárosi nőegylet, a budai izr. nőegylet és más testületek küldöttségileg voltak képviselve. — *Müller* Vilmos keresk. tanácsos az ünnepség alkalmából az egyletnél 300 forintos kiházásitási alapítványt tett.

— **Kinevezés.** A lipótmezei orsz. tébolydához dr. *Grünfeld* Károlyt nevezték ki másodorvossá.

— **Vasárnapi munkaszünet** — a zsinagógában. B. Csabáról írják nekünk, hogy az ottani főrabbi *Kohn* E. H. igen praktikusán használta fel a vasárnapi munkaszünetet. F. hó 22-én a zsinagógába maga köré gyűjtötte hiveit s a heti szidra kapcsán zajtalan jótékonyág gyakorlására buzdítván, jótékonyági egyesület alapítását indítványozta. Az indítvány általános tetszéssel találkozott s az új jótékony egylet megalakulásának szükségét kimondták. Czime »Machziké-Anijim« lesz s a jelentkezett tagok száma már meghaladja a 150-et. A csabai »Malbis Arumim« egylet, mely az idén 61 szegény iskolás gyermeket látott el ruházattal és tanköny-

vekkel, még 1883-ban szintén *Kohn* E. H. főrabbi kezdeményezésére alakult

— **A bonyhádi izr. nőegylet** f. hó 15-én tartotta meg közgyűlését. Az az alkalommal fölolvastott évi jelentés szerint az egylet kiadásai 850 ftt 17 kr-ra, bevételei pedig 855 ftt 44 kr-ra rugtak. Az egylet vagyona 1192 ftt 69 kr. A tisztikar dr. *Elbogen* Johanna elnöklete alatt a régi maradt és *Rosenthal* Tobiásné másodalelnöknővel kiegészítést nyert. — Furcsának csak azt találjuk, hogy az egylet évi jelentése német nyelven jelent meg? — Vajjon Bonyhádon német volna az államnely?

— **A pozsonyi orth. keresk. és polgári iskola** növendékei — mint nekünk írják — önképző kört alakítottak, mely a magyar és héber nyelvet kultiválja szavalatokban és írásbeli dolgozatokban

— »**A nagykanizsai izr. hitközség tanintézeteinek történetét**« írja meg dr. *Villányi* Henrik. A munka, melynek első füzeté most került ki a nyomdából, négyszerre fog megjelenni. Az érdekes anyagot a szerző szakismarettel tárgyalja s a Weisz-féle nyomda szemrevaló formában állítja ki. Ára 30 kr.

— **Görbe hegyek országában.** Ez a czíme *Tábori* Robert legújabb könyvének, mely a »Magyar Ifjuság« kiadványai között nemrég megjelent. *Tábori* kiváló helyet foglal el a magyar novellairók között. És ezen helyre méltóvá teszi őt styla, mely világos és mégis elegans, meséje, mely rendkívül ügyesen van szöve, és mégis átlátszó. Ezen tulajdonságok mintegy természetszerűleg hivatottá teszik arra, hogy a magyar irodalom egy teljesen parlagon heverő ágát művelje. Értem az ifjusági könyvek írását, melylyel igen kevés igaz tehetség foglalkozik. Pedig tudvalevő, mily fontos az ifjuság kezébe oly könyvet adni, mely a fiatal sziveket műveli, s azonkívül vonzó előadása által nem válik soha unalmassá. *Tábori* új könyve minden dicséretet megérdemel. Rövid tartalma: Jancsika és Iluska megkeresik bátyjukat, ki a görbe hegyek országában Boszniában eltűnt. A két gyermek különböző viszonytársága, az érdekesnél érdekesebb bonyodalmak és a költői mesék, melyekkel tele van szöve a könyv, anélkül, hogy az elbeszélés menetét akadályoznák — bizonyynyal meg fogják tenni a hitást nemcsak az ifjuságnak hanem a — felnőttek között is. *M. E.*

— **Esküvő.** *Singer* Mihály, az »Emberbarát« szerkesztője s a *Hirsch* báró-féle jótékonyági iroda titkára f. hó 22-én vezette menyegyzet alá *Klein* Klára kisasszonyt Ujpesten. Az esküvő fényét előkelő és nagy vendégség emelte, melynek soraiban ott volt *Bischitz* Dávidné s több jótékonyczélú intézet küldöttsége.

Külföldi hírek.

— **Örvendetes lépés a cél felé.** Varsóból megbízható forrás közli, hogy a kivándorlást vezető bizottságok a Hirsch báró-féle gyarmatosítások számára az orosz kormány jóváhagyása folytán legközelebb megalkulhatnak Oroszországban is. A főbizottság Pétervárott fog székelni, a fiókbizottságok pedig Orosz- és Lengyelország nagyobb központjaiban fognak megalakulni. A koncessió kétségtelenül igen nagy vívmány és elnyerése a páratlan emberbarát tapintatos, okos eljárásának tudható be.

— **»Adjátok vissza nekünk a zsidókat!«** A »Ruskaja Shin« cz. orosz lap szerint ezt kiabálják jajveszékelve a besszarábiai bortermelő orosz parasztok, kik a zsidók elűzése folytán nagy károkat szenvedtek. Legjobb vevőik ugyanis a zsidók voltak s ezek híján a 25—30 sőt 60 kopekes bor ára 9—13 kopekre süllyedt. A zsidók hiányát érző orosz parasztok azonban nem érték be a jajveszékéléssel, hanem rávették a kisenevi járási hatóságot, hogy a kerületi főnökségtől a kiüldözött zsidók visszatelepítését kérlemezze. A kerületi hatóság a kérésnek engedve, száznál több zsidó részére ideiglenes tartózkodási engedélyt adott, minek következtében a borárak emelkedni kezdtek.

— **A zsidók után a németek.** A »Newyork Times« az orosz zsidók helyzetének tanulmányozására kiküldte Herold Frigyes levelezőjét, ki az orosz viszonyokat általánosságban ismertető egyik levelében ezt írja: »A reakció Oroszországban minden téren érezhető. A zsidók után a németekre kerül majd a sor stb.«

— **Egy rabbi terve.** A számtalan terv között, melyekkel az orosz zsidók nyomorult sorsán könnyíteni akarnak, nem érdektelen dr. Plato kölni rabbié, aki magában Oroszországban akarná a szerencsétleneket segíyezni, illetőleg existenciájukat a zsidó lakásjogu tartományokban biztosítani. E célból kérvényt intézett Dumowó miniszterhez és a kéziipart meg a játékszer faragást jelölte meg olyan foglalkozási ágakul, melyekkel az üldözöttek boldogulhainának s amelyekben a Köln vidéki zsidók anyagilag készségesen segíyeznek őket. A kérvényre még válasz nem érkezett, dr. Plato mindazonáltal nem ejtette el tervét, sőt mint egy dr. Ungerleider berlini rabbihoz intézett leveléből kitetszik, a német rabbiszövetséget is meg szeretné nyerni a számára.

— **A »Jewish Chronicle«** az angol zsidóságnak ez a kitünő felekezeti lapja f. hó 13-iki számával törlötte be fennállásának 50-ik évét. Hosszu pályafutására sok érdem és elismerés vet világot, melyeket az angol zsidóság közös ügyének felekezeti, polgári és társadalom politikai téren való védelmezésével szerzett. Hirneve messze túljár az angol határokon, de ő maga sem reked otthon a szigetes hazájban, hanem szorgalmasan

ellátogat kollegáihoz, ahol alapos értesülései mindig szívesen látott vendégek. Öröme tulajdonképpen mindazoké, kik több idealizmussal mint haszonnal róják a a betűt, s a Jewish Chronicleben a boldogulás példáját látják, mely kintartásra nógat. Természetesen, mi sem maradunk el collegánk ünneplői sorából és boldog viszontlátást kívánunk pályafutásának 100-ik évére. — És most lássuk az ünnepi számot. 37 oldalnyi szövege van s a cikkek írói közt a következő illusztris nevekkel találkozunk: Dr. Adler chiefrabbi (vezércikk: Egy zsidó újság feladatai), Lady Magnus, sir Goldsmid Julian br., parlamenti tag, Graetz tanár, dr. Gaster chiefrabbi, sir Simon John, Mocatta F. D., Montefiore Claudie, Montague Sámuel, Davits Izrael, D'Avigdor Elim. A cikkek száma 33, közülük az utolsó a Jewish Cronicle történetének egy régiebb részével foglalkozik. *

— **A prágai német egyetemi orvosi fakultásán** a második szigorlathoz az 1891—92. tanévre dr. Pick Arnold rendes tanárt nevezték ki az egyik examinátorrá s helyettesévé dr. Epstein Alajos rk. tanárt. A harmadik szigorlatnál ugyancsak az említett intézetben dr. Pick József rk. tanár az egyik examinátor.

— **Az emberiség századáról** tartott a minap felolvasást dr. Mundy báró a bécsi mentőegység titkára, s ez alkalommal a következő nyilatkozatot tette: »Őszintén meg kell vallanom azt az egyet, hogy a gazdag és jómódu lakosságnak éppen a nem keresztény része között nagyobb a jótékonyasághoz való hajlam.«

— **A bécsi izr. kézműves támogató egyesület** — a szokatlan nagy torlódás folytán, melyet az osztrák-magyar (?) monarchiából felvételre jelentkező növendékek okoztak, tekintettel arra, hogy a mostani 1300-nál több növendék ellátása és ruházása Hirsch bárónak jelentékeny adománya daczára is, az együletnek deficitet okozott, f. évi december és jövő január hóra beszüntette a fölvételt.

— **Árvák és sinylők háza — két felekezet számára.** Oppelnben e hó első felében avatták fel az új árvák és sinylők házat, melyben alapítója Giesel rendelkezése folytán Oppeln város és környékbeli evangélikus és zsidó felekezetbeliek nyerhetnek otthont. A dologban különösen az az érdekes és elismerésre méltó hogy Giesel nem zsidó.

— **Egy zsidó meczenás emléke.** Pollak Bernátról, Wahrmann Mór sógoráról, kinek elhunytát jeleztük, mint Bécsből írják, Friedmann lector az ottani Besz-Hamidrasban f. hó 14-én igen melegen és a következőképpen emlékezett meg: »Mielőtt ma rátérnék a heti szakaszra, kegyeletbeli kötelességet kell teljesítenem. Megemlékszünk egy férfuról, aki e héten megtért apáihoz, a akiről mi, én és collegáim elmondhatjuk mit egyszer R. Akiba mondott: »seli v'selochem selo hi«. Amit mi a zsidó tudomány terén nyújtottunk, s amiben uraim, a zsidó tudományból 28 év óta önök is részesültek, az mind e férfunak köszülhető; ő vetette

meg annak az alapját. Boldog emlékü Pollák Bernátról szölok. Változó az élet, változók az élet javai, ami reánk nézve legbecsesebb, amin lelkünk egész odaadással csüng, az mind, mind változó; tartós és maradandó egyedül a nemes, a szép és a jó, amit az ember földi léte közben elősegít. Semmi fölött sem rendelkezik az ember, minden az égen és nem rajta mulik, mondja a Talmud, csak éppen a jámborság művei fölött ur az ember, a jámborság az ő tulajdona. A tiszta lélek megnyilatkozása az és a nemes, a szép és jó, mit elősegít, eszméjében halhatatlan marad, miként a lélek maga. A jámborságnak ilyen örökéletű műveit teremtette és segítette elő a megboldogult. A sok jámbor mű közül szóló ezuttal csak azt emeli ki, hogy Pollák Bernát első volt, aki dr. Jellinek ösztönzésére nagyobb és a későbbi adományokhoz mérten a legnagyobb összeget áldozta a zsidó tudományok számára emelendő oltárra. Az intézet könyvtárának be rendezése szintén neki köszönhető, ki mindvégig jóakarója maradt az intézetnek. Az elhunyt — így végzte szóló beszédet — beteljesedett a próféta szava. »Házamban és falaim között emléket adok neki. Maradandó nevet biztosítok neki, mely soha el nem mulik!«

— **30,000 márkás alapítvány.** Beer Móricz esseni bankár, kinek jótékonyágát németországi felekezeti lapjaink messze földön ismertnek állítják, e hírnevét újabb 30,000 ezer márkás *interconfessionális* alapítvánnyal növelte. Az »Ess. Gem. Anz.« az adományozásról elmondja, hogy a f. hó 16-iki városi képviselőtestületi gyűlésen Zweigert főpolgármester jelentette, hogy Beer Mór. bankár *König* képviselőnek 30,000 márkát adott át, hogy abból folyó évi február 12-én Párisban elhunyt fia emlékére »Beer Károly-alapítvány« létesíttessék. A tőke kamatai évente 3 rászoruló és tehetséges ifju között osztandók ki, még pedig úgy, hogy egy-egy ösztöndíjas a stipendiumot 3 évnél tovább ne élvezhesse. — A szép alapítványt a képviselőtestület fölállással köszönte meg és megbizta a főpolgármestert, hogy a kormány jóváhagyását eszközölje ki.

— **Jubiláris kitüntetés.** A monsteri-Marks-Hainsdorf alapítvány tanítóképzőjének igazgatóját dr. *Steinberger* hivatali működésének 50-ik évfordulója alkalmából a német császár a koronarend IV. oszt. jelvényével tüntette ki.

— **A Hessen tartományi evang. zsinaton.** mint Darmstadtból írják, a f. hó 11-iki gyűlésen Diefenbach-Schlitz zsinati főpap sajnálatának adott kifejezést a fölött, hogy a nagyhercegség főkonzisztóriumának azon rendelete folytán, mely a lelkészeket eltiltja az antisemita mozgalmaktól, Hessennek minden evang. papját antisemitának nézik. Dr. *Goldmann*, a főkonzisztórium elnöke kijelentette erre, hogy a rendelet kiadására szükség volt, mert egy lelkész egy papi gyűlésen kinyilatkoztatatta hogy: »mi mindnyájan antisemiták vagyunk« és dr. Habicht praelatust főanti-

semitának nevezte. — Megjegyezzük, hogy a főkonzisztóriumot az antisemitákkal szemben való magatartásáért a czéczó-sajtó régebb idő óta hevesen támadja s különösen dr. Goldmann titk. tanácsoson tölti igaztalan boszuját.

— **Vakandmunka.** Bécsből érkezett titkos feljelentés folytán — írja a P. Ll. — a vilnai kormányzó a chmelniki zsidók valamennyienél házkutatást iartatott, minek folytán Hirsch bárónak több arcképet kobozták el, melyen e felirat volt olvasható: »A zsidók császára« A képek tulajdonosai ellen felségárulás miatt vádat kellett volna emelni, de már a vizsgálatnál kiderült, hogy az említett fényképeket ismeretlen emberek hozták a gyanúsítottak házába. A képeket egytől egyig Bécsben gyártották s ugyanazon jellel vannak ellátva, mint azon a vérvádra vonatkozólag forgalomba hozott képek, melyek a korfui zavargások alkalmával is szerepeltek. Az elfogott zsidókat e tényállás következtében szabadlábra helyezték.

— **Az oldenburgi nagyherceg** dr. *Mammheimert* nagyhercegségének tartományi rabbi-ját rezidenciájában kihallgatáson fogadta, s vagy fél óra hosszat tudakozódott a nagyhercegség zsidó lakossága felől.

— **Zsidó városi tanácselnök.** Königsbergből írják, hogy az ott nemrég elhunyt Simon titkos keresk. tanácsos fiát dr. Simon WALTERt a város képviselőtestülete a tanács elnökévé választotta meg.

— **Kinek tilos a bevándorlás?** Amerikában tudvalevőleg törvényt hoztak a bevándorlás megakadályozására. Ennek folytán — egy QITAVÁBÓL érkezett jelentés szerint — a földművelésügyi (?) minister felhívta a főügyészt, hogy szerkesztszen olyan proklamációt, melynél fogva a bevándorlási törvényeknek a segélyre szoruló emigránsok partra szállását tiltó intézkedései hatályukba helyeztessenek. Az igazságügyi miniszter azonban ennek ellenében azt kérte, hogy az ilyirányu intézkedés maradjon függőben mindaddig, míg az amerikai szövetségi bíróság elvi határozatot hoz egy fennforgó esetben, melyben a »szegény kivándorló« (pauper immigrant) fogalmát meg fogja határozni. Az igazságügyi minister nézete szerint ugyanis a »pauper« fogalmát a koldulás határozná meg; hogy pedig ez lehető legyen, előbb a koldulóknak partra kell szállania. A »pauper immigrant« partra szállására vonatkozó tilalom tehát nonsens. Mindezeknél fogva kétes, vajjon a bevándorlási törvény jelenlegi intézkedései szerint meg lehet-e a szegény emigránsok bevándorlását akadályozni s már annak a hire kezd lábra kapni, hogy a parlament legközelebb tanácskozni fog a fölött, hogy az orosz zsidók beözönlésének mint lehetne elejét venni.

— **Egy pazarló antisemita.** Párisból jelentik, hogy de *Morés* marquist, aki a népboldogítással is próbálkozott, atyja *Vallombrosa* hg. gondnokság alá akarja helyeztetni. A marquis ur igen könnyen bánt a pénzzel; évi 80,000 frank nem volt neki elég és mindössze csak 800,000 franknyi adósságot csinált.

— **Orosz zsidó zenekar** hangverseyzett a minap a berlini Drasel-féle termekben, mely Moszkvából kiutasított tagokból áll. Az előadás, mint egy német lapban olvassuk, nem sokat hozott ugyan a szerencsétlenek konyhájára, de azért szép műélvezetet nyújtott. A zenekar legközelebb újra hangversenyezni fog.

— **»Fizikai epidémia».** A prágai német egyetemen f. hó 14-ikén inaugurálták az új rectort. Ez alkalommal a prorektor Knoll tanár visszatekintést vetett az intézet lefolyt évi működésére és többek között sajnálattal constatálta azt is, hogy a német ifjuság között antiszemita hajlamok kaptak lábra. A prorektor szerint az antiszemitizmus »fizikai epidémia«, mely mint a többi epidémia el fog tűnni; csupán a fertőző anyagot kell nyomban eltávolítani. — A mondást zajosan megéljenzték.

— **Vladimir nagyherczeg Rotschildnál.** Vladimir orosz nagyherczeg párisi tartózkodása alkalmával a minap meglátogatta Rotschild báró bankházát, hol a czéfgfőnök távollétében ennek fia kalauzolta őt. Mikor a nagyherczeg a különféle állampapírok tartóit meglátta, azt kérdezte, melyikben vannak az orosz értékpapírok? Ahogy ezt megmutatták, esodálkozva kérdezte a herczeg: Ez mind orosz értékpapír? Ez lehet legalább is 100 millió. — Egy odaszólitott czévezető azután megmondta, hogy az orosz értékek summája megközelíti az egy milliárdot. Mire távozás közben Vladimir azt jegyezte meg, hogy: »És mégis azt mondják, hogy ez a ház lenyomja az orosz értékek árfolyamát!«

— **Az orosz külügyminiszter zsidó származása.** Az európai udvarokat látogató Giersről francia lapok most érdekesnél érdekesebb dolgokat igyekeznek közölni. Némelyek szerint az orosz külügyminiszter zsidó származású s tulajdonképeni neve Hirsch, melyből az orosz kiejtés Girst csinált. Giers zsidó származását Cyon ismert zsidó-orosz író is említi, aki a hírhedt Katkovnak belső embere volt. Cyonnak »La Russie Contemporaine« című könyve szerint Giers egy radivolsi zsidó postamester fia, sőt a párisi orosz nagy követ, Mohrenhein báró is állítólag egy Galicziából bevándorolt zsidó fogorvosnak az unokája. Nincs miért örülnünk a rokonságnak!

— **A németországi népszámlálás végeredménye** részben most került nyilvánosságra. E szerint Poroszország összes lakossága 29,955,281, melyből az evangélikusokra 19,230,375, a katolikusokra 10,252,807 és a zsidókra 372,058 esett. — Berlin lakosságának száma 1,578,794 volt, közte zsidó 79,286

— **A karlsruhei történelmi és irodalmi társaság** a télen számos fölolvasást fog rendezni. A fölolvasók között dr. *Kobut Adolf* hazánkfa is szerepel, ki »Humboldt Sándor és a zsidóság« czímen már a jövő hóban fog fölolvasni. Dr. *Löwenfeld R.* Berlinből pedig »A zsidó kérdés Oroszországban« czímen fog előadást tartani.

Fogorvos BARNÁ Budapest, IV. kerület vácz-utca 24. szám. Rendel 9—5 óráig.

Újabb Nagel Ottó könyvkereskedésében Budapest, (Museum-körut a Nemzeti színházban) megjelent és kapható:

Felnőtteknek.

Magyar általános levelező és házi titkár. Gyakorlati utmutatás a közéletben előforduló családi és más levelek, kereskedelmi és üzleti fogalmazványok és folyamodványok helyes szerkesztésére, számos példával felvilágosítva, szerkesztette Knorr Alajos. Ára diszes vászonkötésben 5 frt 20 kr., olcsóbb kötésben 3 frt 60 kr. **Thurán Anna.** Történeti dráma, írta Bartók Lajos. A magyar tudományos akadémia által a Péczely-díjjal jutalmazott pályamű. Csinos kötésben 2 frt 60 kr., diszkötésben 3 frt 60 kr., amateurdiszkötésben 4 frt. **Eszmék és emlékek.** Utiemlékek, írta Gonda Béláné. Ára diszkötésben 3 frt. **Eldorádó.** Regény az amerikai életből. Ára vászonkötésben 2 frt, félvászonkötésben 1 frt 60 kr. **Eltört szárnyak.** Orosz regény, írta Molnárné Barczai. Ára csinos kötésben 1 frt 60 kr., vászonkötésben 2 frt. — **Beszélyek és elbeszélések.** Tizenkét nép irodalmából fordította Horváth Antal. Két kötet csinos kötésben 4 frt 80 kr., félvászonkötésben 4 frt. **Az olajfestészet** kézikönyve műkedvetők számára, írta Czike N. F. Ára 1 frt 60 kr. **A római birodalom** hanyatlásának és bukásának története, írta Gibbon. Ára 3 frt 60 kr., csinos kötésben 5 frt. **Glück és Stadler.** **Az inyesmesterség kézikönyve.** Ára diszesen kötve 3 frt 60 kr. **Új képek Amerikából.** Egy magyar telepítvényes élményei Mexikóban, írta Bánó Jenő 15 fénynyomatu képpel eredeti fényképek után. Ára füzve 3 frt, diszes vászonkötésben 4 frt 60 kr. **Hegyesi.** **Házi czukrázat.** Ára 1 frt 20 kr. — **Morvaországól.** Emlékek, írta Kontur Béla. Ára 1 frt 10 kr.

Pályázat.

A debreczeni izr. status-quo hitközségnél egy zeneileg képzett, énekkar vezetésére képes és a hagyományos ilőimádkozói modorban is jártas kántor (קַנְטוֹר) alkalmazandó lévén, erre ezennel pályázat nyitattik.

A kántor és énekkara 1800 frt évi fizetéssel javadalmaztatik. Pályázók tartoznak jelenlegi alkalmazásukat, erkölcsi magaviseletüket, családi állapotukat és életkorukat igazoló bizonyítványokat alólírott előjárósághoz mielőbb benyújtani.

Próba-előadásra kizárólag csak meghívottak bocsájttnak. Utiköltség csak az alkalmazottnak térítettik meg.

Debreczen, 1891. november 12-én.

A debreczeni izr. hitközség előjárósága

Univ. Med. Dr. **RENNER**
vizgyógyintézete

Budapest, VII., Valero-utcza 4. sz.

Az intézet, (mely az 1872-iki év óta) fennáll, a Hidrotherapia minden modern eszközeivel van ellátva. Ugyanott a természetszerű kezelés mellett sikerrel gyógyíthatók:

1. **A különféle hátgerincz és ideg-bajok**, Hysteria, Hypochondria, Melancholia. álmatlanság, fejfájás stb.

2. Szédülés, vértorlódás, vérszegénység, hősám-zavarok, **nemi bajok** és **általános gyengeségek**, midőn ezek minden egyéb szer hatásával daczolnak.

3. Gyomorbélhurut, székrekedés, a belek renyhése, puffadtsága, hasbéli pangása stb.

4. Rheumás bajok.

Télen igen czélszerű berendezés.

Árak mérsékeltek. Prospectus kívánatra.

Benlakók és bejárók felvétetnek.

TELEFON 1049. 24-8

BUTOR

részletfizetésekre

Ehrentreu és Fuchs testvéreknél kapható

Andrássy-ut 41. sz. 7

Helyiség változtatás

A kőolajfinomítógyár-részvénytársaság igazgatóságának irodái 1891 november 3-án V., Zrínyi-utcza 4. sz. II. emelet alá helyeztetnek át.

Kohn Arnold

gazdag sorkóraktárát
(Váczikörut 14, szemben az Andrássy-ut torkolatával)

ajánlja mindazok figyelmébe, kiknek a sorkóállítás szomorú kötelességét kell teljesíteniök.

Szép és pontos kivitelért és lehetőleg olcsó megszámitásért kereskedik a czég jó hírneve.

Szombaton es ünnepnápokon zárva.

Minden
VÉGELADÁST

felülmul olcsóságban

saját gyártmányunk.

Arjegyzéke :

1 drb	creton paplan	—	—	—	—	1.70
1 »	vörös nouge paplan	—	—	—	—	2.—
1 »	satin cachemir paplan	—	—	—	—	3.40
1 »	atlasz cachemir paplan	—	—	—	—	4.50
1 »	atlasz paplan	—	—	—	—	8.50
1 »	tengerifű matracz	—	—	—	—	3.50
1 »	tengerifű matracz 3 részben	—	—	—	—	4.50
1 »	lőszőr matracz	—	—	—	—	10.—
1 »	lőszőr matracz 3 részben	—	—	—	—	14.—
1 »	ruganyos ágybetét	—	—	—	—	10.—
1 »	ruganyos matracz	—	—	—	—	14.—
1 »	szalmazsák	—	—	—	—	2.—
1 »	ab'ak tunisz-függöny	—	—	—	—	2.80
1 »	asztal, 2 ágyterítő ripsz	—	—	—	—	3.60
1 »	asztal- 2 ágyterítő bouret	—	—	—	—	7,—
1 »	asztal- 2 » » prima	—	—	—	—	9.50

Szönyegek dus választékban, méterje 24 krtól feljebb

GICHNER SIMON ÉS FIA

paplan és matracz-gyárosok

Budapestben, VII., Erzsébet-körut 22. sz.

Kereskedők előnyben részesülnek.

BIEBER ANTAL

tea- és rumkereskedése

BUDAPEST

kerepesi-ut 6.sz. a«Pannonia»
[szállodával szemben.

mint kiválóan különlegességi üzlet ajánl egyenesen importált kínai és orosz karaván-teát

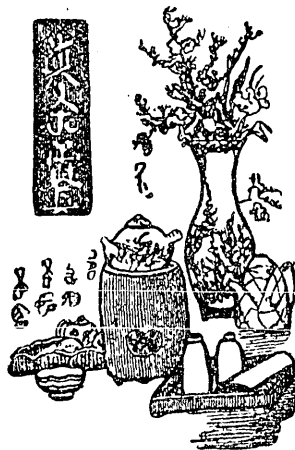
Valódi jamaikai rumot,

Cuba- és braziliai rumot,

legfinomabb fajú kávékat, u. m.

Ceylón-, Cuba, Menado-, Java-

Mocca-kávét, stb.

Négy 3/4 kilos csomaggal a legolcsóbb árak szerint bérmentve.

Belföldi kőbányai saját termésű és külföldi borokat, magyar és francia cognacokat leghíresebb gyárakból, likörök, kőbányai kiviteli palaczkereket, tea-süteményeket, chokoladet francziát, Euchard stb. s sok más szükségleti cikket a legjobb minőségben a legolcsóbb napi 16-1 árfolyam szerint.

Arjegyzék kívánatra ingyen és bérmentve.